

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 10.

Onsdagen den 14 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 7 innevarande februari förda protokoll.

Derefter yttrade:

Herr Elowson: Då kammaren jemlikt det protokoll, som nu föreligger till justering, gifvit åt en och samma grundlagsbestämelse två skiljaktiga affattningar, så finner jag mig föranledd att deremot afgifva min reservation.

Kammaren har nemligen den 7 innevarande månad genom ett beslut gifvit åt första punkten i 16 § 3 mom. af riksdagsordningen följande lydelse: »Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet, derest af de röstberättigade så beslutas». Enligt ett annat kammarens beslut skulle samma lagrum lyda: »Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet, derest flertalet af de röstberättigade så beslutar».

Genom två särskilda beslut har kammaren jemväl fastställt två från hvarandra skiljaktiga affattningar af sista punkten i samma 16:de paragrafs 3:dje moment.

Likaledes har kammaren genom två hvar för sig fattade beslut gifvit två olika affattningar åt första stycket i 18 § af riksdagsordningen.

Slutligen har ock kammaren godkänt två från hvarandra afvikande formuleringar af samma 18:de paragrafs sista stycke.

Såsom stöd för min afvikande mening tillåter jag mig hänvisa såväl till de i grundlagen gifna allmänna föreskrifter angående sättet för grundlagsändringar som ock särskildt till 64 § riksdagsordningen.

Vidare anfördes icke. Det ifrågavarande protokollet förklarades af kammaren justerad.

§ 2.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 3, till Konungen, angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 14 februari 1900.

Generalmajoren Carl Wilhelm Ericson hade å gårdagen aflemnadt fullmagt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 26 september 1899 hållits i Mariestad, Sköfde och Falköpings städer, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari år 1900; och sedan berörda fullmagt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas generalmajoren Ericson till handa.

In fidem.

E. Quensel.

Jemte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren herr Ericsons behörighet att taga säte i kammaren; och skulle fullmagten genom kammarens kanslis försorg till herr Ericson återställas.

§ 4.

Enligt derom förut fattadt beslut företogos val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare äfvensom af 6 suppleanter för samme valmän; och utsågos dervid till:

valmän:

herr <i>M. Andersson</i> i Löfhult	med	197	röster
» <i>J. Byström</i>	»	197	»
» <i>L. J. Jansson</i> i Djursätra	»	197	»
» <i>J. M. Johansson</i> i Mellbyn	»	197	»
» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus	»	197	»
» <i>A. Olsson</i> i Tyllered	»	197	»
» <i>A. G. Olsson</i> i Frösvi	»	197	»
» <i>N. Wallmark</i>	»	197	»
» <i>O. Larsson</i> i Mörtlösa	»	195	»
» <i>L. Eriksson</i> i Bäck	»	193	»
» <i>O. G. Eklund</i> i Stockholm	»	111	»
» <i>H. Öhngren</i>	»	110	»

herr	<i>F. Andersson</i> i Helgesta.....	med 108 röster
»	<i>C. E. Johansson</i> i Berga.....	» 108 »
»	<i>J. Johansson</i> i Noraskog	» 108 »
»	<i>S. J. Kardell</i>	» 108 »
»	<i>P. A. Larsson</i> i Säby	» 108 »
»	<i>E. A. Lindblad</i>	» 108 »
»	<i>I. Månsson</i> i Trää	» 108 »
»	<i>E. Nilsson</i> i Kattleberg	» 108 »
»	<i>J. Nilsson</i> i Skrafvelsjö	» 108 »
»	<i>N. Svensson</i> i Olseröd	» 108 »
»	<i>A. Thylander</i>	» 108 »
och	» <i>O. E. Gädde</i>	» 107 »

Närmast i röstetal kom herr *C. Hj. Wittsell* med 93 röster;

suppleanter:

herr	<i>Antonsson</i>	med 178 röster
»	<i>Chr. Olsson</i> i Rögle	» 161 »
»	<i>E. L. M. Hedin</i> i Torp	» 120 »
»	<i>L. L. Lorichs</i>	» 116 »
»	<i>P. F. Landelius</i>	» 111 »
och	» <i>S. M. Petersson</i> i Snällebo	» 110 »

Närmast i röstetal kommo herrar *D. Holmgren* i Varnhem och *M. F. Nyström*, hvardera med 71 röster.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående § omförmälda val.

§ 6.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *C. O. F. Trapp* anmält, att han denna dag åter inställt sig vid Riksdagen, oaktadt honom under den 3 innevarande månad meddelad ledighet från riksdagsgöromålen ännu icke tilländagätt.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 2 herr *K. G. Karlssons* i Göteborg m. fl. å kammarens bord hvilande motion, n:o 151.

§ 8.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna, blef af kammaren godkändt.

§ 9.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Godkändes.

Vid föredragning häruppå af *punkten 8*, afseende anslag till lagbyrån, begärdes ordet af:

Herr Segerdahl, som anförde: Herr talman! Jag har vågat begära ordet i denna fråga icke för att framställa något yrkande om vare sig bifall till eller afslag å den föreliggande punkten, utan jag har velat begagna tillfället att uttala en åsigt om lagbyrån och dess förhållande till det framtida lagstiftningsarbetet i vårt land, en åsigt, som jag tror omfattas ganska allmänt inom juridiska kretsar.

Jag ber då först och främst att få erinra derom, att lagbyrån utgör blott en del af kongl. justitiedepartementet och behandlar endast frågor, som af justitieministern hänskjutas till densamma. Den är vidare i sitt arbete bunden af de föreskrifter, som departementschefen meddelar. Den saknar sålunda i ganska hög grad frihet och sjelfständighet i sitt arbete och är — kan man säga — icke annat än ett kollegialt byråchefsembete. Vi hafva förut för icke så länge sedan haft en lagbyrå, men den blef icke långlifvad. Jag tror icke, att jag tager miste, då jag säger, att endast tre år hade förgått — det var i början af 1870-talet — när det befans nödigt att utbyta densamma mot en lagberedning, den så kallade Nya lagberedningen. I denna insattes ett större antal ledamöter och den försågs med vidsträcktare befogenhet. Denna lagberedning skulle behandla de stora lagfrågorna, och dess första uppgift skulle bli att utarbета förslag till ombildning af rättegångsväsendet samt att sysselsätta sig med omarbetning af handelsbalken.

Under första tiden af sin tillvaro framkom denna lagberedning med ganska omfattande lagförslag, som lyckades tillvinna sig bifall af såväl regering som Riksdag. Jag vill i detta afseende endast påminna om den nya utsökningslagen och vattenrättsförordningarne. Sedan fick emellertid nya lagberedningen taga i tu med utarbetandet af en ny rättegångsordning, och beredningen inkom också efter några års förlopp med ett betänkande härom. Detta betänkande framkom i sinom tid, ändradt och omrördt, till Riksdagen,

men det lyckades icke i detta skick tillvinna sig Riksdagens bifall. Häraf alstrades ett visst missmod såväl bland lagberedningens egna ledamöter som hos regeringen och inom Riksdagen, hvilket nog verkade förlamande på lagberedningens arbeten. Dessa fortgingo dock sålunda, att beredningen fick befatta sig med mindre betydande uppgifter, och den fungerade på detta sätt ända till år 1894. Under den sista tiden hade det emellertid mött stora svårigheter för regeringen att finna lämpliga personer, som voro villiga att åtaga sig ledamotskap i denna lagberedning, och till sist gick det så långt, att regeringen efter landshöfding Bergströms död icke kunde finna någon kompetent person, som var villig åtaga sig ordförandeskapet i lagberedningen. Under sådana förhållanden var det, som regeringen till 1894 års Riksdag inkom med förslag, att lagberedningen skulle utbytas mot en lagbyrå, och regeringen begärde för detta ändamål ett anslag af 25,000 kronor, eller samma belopp, som för nästa år föreslås för lagbyråns verksamhet. Statsutskottet, som hade att behandla denna proposition, stälde sig, så vidt jag kunnat finna, ganska tveksamt gent emot förändringen. Utskottet yttrade, att de af Kongl. Maj:t anförda skälen för förändringen syntes vara talande, men utskottet framhöll äfven, att utskottet tänkte sig förändringen endast såsom ett arrangement *tills vidare*. Ordagrant yttrade sig för öfrigt utskottet i frågan på följande sätt: »Då verksamheten med utarbetande af förslag till nya lagar och till förändring af gällande icke lärer böra afbrytas, men de i statsrådsprotokollet anförda omständigheter synas göra möjligt och lämpligt att för det fortsatta arbetet härutinnan tills vidare använda den förändrade arbetsmetod, departementschefen föreslagit, har utskottet velat tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning». Ett medverkande skäl till förändringen var också, att derigenom skulle vinnas en besparing.

Jag vågar nu framkomma med det påståendet, att lagbyråns verksamhet icke varit tillfredsställande för vår lagstiftning. Jag vill emellertid skynka att tillägga, att i detta påstående icke ligger någon som helst anmärkning eller någon misstro mot de män, som suttit eller sitta i lagbyrån. Jag är för min del tvärt om fullt öfvertygad, att de varit sitt uppdrag i allo vuxne och att de omfattat det med nit och intresse. Det är endast mot *institutionen såsom sådan*, jag rigtar mina anmärkningar. Jag anser den vara för fåtalig för att kunna uträtta något verkligt stort i lagstiftningsväg. Den saknar äfven nödig frihet och sjelfständighet, hvarför utan lika litet på lagstiftningsens område som inom vetenskap och konst något verkligt stort kan åstadkommas. Några verkligt stora uppgifter hafva icke heller förelagts lagbyrån, utan den har endast fått i uppdrag att utarbета jemförelsevis mindre lagförslag och förslag om ändring i de eller de paragraferna eller det eller det kapitlet af vår nu gällande lag. Jag tror, att i detta sätt att gå till väga ligger en stor fara för vårt lagstiftningsarbete. Det lappas och lappas på den gamla lagen, men man riskerar, att till sist den nödiga enheten försvinner. Det kan då gå, som det heter i den

gamla gatan om kálhufvudet, att det blir »lapp på lapp och ingen söm».

Jag är visserligen öfvertygad om, att det för sådant mindre lagstiftningsarbete kan behövas extra biträde inom justitiedepartementet. Men detta kan åstadkommas både med mindre apparat och med mindre kostnad.

Jag tror, att tiden nu borde vara inne att åter gripa sig an med det stora lagstiftningsarbetet. Det är särskildt en del af lagen, som jag på grund af min erfarenhet finner behöfva omarbetas, och detta är handelsbalken. 1734 års lagstiftare tänkte sig icke och kunde icke tänka sig alla de rättsfall, som affärlifvet i våra dagar medför. Rättskipningens män stå dagligdags rådvilla i fall, der man i gällande lag på detta område förgäfves letar efter normer för slitandet af uppkomna tvister. Sakerna måste afgöras, och det personliga tycket får då träda in i stället för lagen. Här af vållas dock en stor rättsosäkerhet på ifrågavarande område.

Jag tror, som sagdt, att tiden nu är inne att gripa fatt i det stora lagstiftningsarbetet. Men man bör då också komma i håg, att man dervid icke får vara otålig, utan gifva sig tid och vänta, ty det tager lång tid att skrifva lagar och i synnerhet goda lagar. Man får icke heller förbise, att lagstiftningsarbete kräfver kostnader, hvarför man icke får vara för njugg och sparsam att anslå medel till detta arbete. Man har i våra dagar anslagit så jemförelsevis stora belopp till andra statsändamål, att äfven rättsväsendet, grundvalen för samhällets bestånd i det inre, bör kunna påräkna sin anpart af statsverkets rikliga inkomster.

Jag hyser den förhoppning, att vår regering skall behjerta denna angelägenhet och för Riksdagen snart nog framlägga förslag i den rigtiga, jag nu antydt, och jag vädjar till denna kammare, att, när ett sådant förslag en gång framkommer, kammaren äfven måste skänka det *sitt* behjertande och det understöd, som det så väl förtjenar.

Grefve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Den siste ärade talaren berörde ett synnerligen viktigt ämne, och enligt min tanke uttalade han i detta ämne just det rätta ordet. På ett synnerligen klart och öfvertygande sätt redogjorde han för anledningarne, hvarför lagberedningen utbyts mot en lagbyrå. Jag har icke mycket att tillägga och skulle i sjelfva verket icke tagit till ordet i denna fråga, om jag icke nyss i Första Kammaren hört justitieministern yttra, att han för sin del vore öfvertygad om, att regeringen med nöje åter skulle framlägga förslag om införande af en lagberedning, så snart man funne, att Riksdagen det önskade. För min del har jag visserligen svårt att förstå, hvarför regeringen skulle behöfva komma till en sådan kunskap, då, enligt mitt förmenande, initiativet i denna fråga uteslutande tillkommer regeringen.

Men jag har tagit till orda för att i min mån söka bidra till den, såsom jag tror, rigtiga uppfattningen — och åtminstone hos många af denna kammare är den öfvertygelsen rådande — att

det vore ett lyckligt grepp att nu återgå till den större och mera omfattande lagberedningen. En bland de viktiga anledningarna dertill, att lagberedningen utbyttes mot lagbyrån, var utan tvifvel den omständigheten, att lagberedningen, kanske dock förnämligast på grund af mindre lyckade arbetsplaner, blef mindre populär; men den förnämsta anledningen till utbytet var dock, att inom Riksdagen började förnimmas den åsigten, att den institution, som hade att främja reformarbetet på lagstiftningens område, borde stå i ett närmare personligt samband med chefen för justitiedepartementet och vara ett verkligt direkt uttryck för hans åsichter. Detta är otvifvelaktigt i viss mån riktigt, men det innebär också i viss mån en ganska stor fara, ty enligt min tanke, kan icke och får icke lagstiftningsarbetet afstanna på den grund, att möjligtvis den för öfrigt kunnige och insigtsfulle man, som bekläder chefskapet för justitiedepartementet, händelsevis icke är speciellt egnad att främja lagreformer. Det är, enligt min tanke, lyckligt, om detta lagreformarbete går framåt *sjelfständigt*, utan afseende å de åsichter, som möjligtvis omfattas af regeringen.

Det är, herr talman, endast för att framhålla dessa synpunkter, som jag begärt ordet, och, som sagdt, för att i min mån söka bidra till den uppfattningen, som jag tror i denna kammare verkligen temligen allmänt omfattas, nämligen den uppfattningen, att det vore önskvärdt, att regeringen, så snart det sig göra låter, återvänder till den gamla anordningen med den mera omfattande lagberedningen.

Häruti instämde herr *Centerwall*.

Herr statsrådet Restadius: Då statsrådet och chefen för justitiedepartementet icke är här för närvarande och således ej har tillfälle att yttra sig med anledning af de uttalanden, som nyss blifvit gjorda, skall jag tillåta mig att säga några ord i denna viktiga fråga.

Ingen kan vara mera intresserad än jag af att vår urgamla lagstiftning, som i vissa delar blifvit föråldrad, kunde lämpas efter tidens förändrade förhållanden. Men under den tid, jag varit riksdagsman, har jag blifvit klart öfvertygad derom, att ingenting är svårare än att nå just detta mål. För att vinna detta, har man tidtals haft en lagberedning och tidtals en lagbyrå. Ena gången har man tänkt sig lösningen af frågan genom den ena organisationen och andra gången genom den andra. Jag minnes mycket väl från 1870-talet, hvilka olika meningar inom Riksdag och regering då gjorde sig gällande i fråga om, hvilkendera af de båda institutionerna vore att föredraga. Visst är, att utgår man från den åsigten, att man bör så vidt möjligt gripa sig an med de stora reformerna och söka genomföra dem, då är lagberedningen utan tvifvel den institution, som lämpligast bör leda till målet. Anser man återigen, att tiden icke är mogen för dessa stora reformer, måste man öfvergå — då lagstiftningsarbetet ju icke får stå stilla — till de mindre reformerna och på sådant vis söka föra lagstiftnings-

arbetet så långt framåt som möjligt. I detta senare fallet är lagbyrån otvifvelaktigt den lämpligaste formen härför.

Det har emellertid anmärkts mot den sist nämnda formen, att den skulle stå i ett visst beroende af statsrådet och chefen för justitiedepartementet och att den därför icke skulle kunna verka lika fritt, som eljest skulle vara förhållandet. Någon kortare tids erfarenhet utaf tienstgöringen inom lagbyrån har äfven jag för min personliga del, enär jag också tillhört densamma; och får jag bestämdt förklara, att såvidt min erfarenhet sträcker sig och efter hvad jag hört utaf andra, hvilka tillhört byrån, har något dylikt inflytande *icke* gjort sig gällande å lagstiftningsarbetet, så att detta på något sätt derigenom obehörigen hindrats. Tvärtom har det visat sig vara ganska lyckligt för lagbyråns verksamhet, att dess ledamöter kunna under hand rådföra sig med den, hvilken står i ansvar inför Kongl. Majt för lagstiftningsarbetet, *om och i hvad mån* de olika meningarna derinom kunna sammanjemkas.

Nu säger man, att det skulle vara lämpligare att hafva en lagberedning än en lagbyrå. Och hvarför? Jo, därför att man väntar att få stora lagförändringar genomförda. Mine herrar, jag skall då be att få erinra derom, att under vår tid lifligt debatterats en fråga, som synes mig i viss mån kunna betraktas såsom grundläggande för hela lagstiftningsarbetets fortskridande, nemligen frågan om bevisningslagen. Och huru, mine herrar, har den lagfrågan blifvit behandlad? Förslag om en dylik lag har två gånger framkommit och båda gångerna fallit, visserligen på skäl, hvilka efter deras mening, som varit *emot* förslaget, nog varit för dem tillfredsställande, men hvilket dock i alla fall hindrat oss att komma fram till det mål, som från första början blifvit uppstådt, nemligen att på basis af bevisningslagen grunda en ny rättegångsordning. Är det under sådana förhållanden något uppmantrande att nu öfvergå från lagbyrå till lagberedning eller, med andra ord, till lösning af större spörsmål inom det juridiska området?

Det har såsom bevis för lagberedningens stora nytta anförts, att densamma från 1870-talet till 1890-talet — hvilket väl dock är en ganska lång tidrymd — åstadkommit två stora nya lagar, den ena den nya utsökningslagen och den andra den nya vattenrättslagen. Jag skall icke klandra, att det under denna tid icke blifvit *flera* stora nya lagar, ty jag vet för visso, huru svårt det är att framkomma med lagar och *goda* lagar. Men af så synnerligen stort omfång kan jag dock icke se, att arbetet med dessa två lagar varit.

Vidare har emellertid under nämnda tid framlagts ett, så vidt jag kan finna, utmärkt förslag till omorganisation af vårt domstolsväsen. Hvilket oerhördt arbete, som blifvit nedlagdt å detsamma, kan man lätt inse, men det behöfdes dock icke många timmar, förrän allt detta arbete föll till föga i Riksdagen.

Är det också nu så säkert, att, derest lagberedningen kommer till stånd efter den korta tid, den hvilat i lugn, densamma skulle komma att omfattas med större tillit än år 1893 eller 1894, då af en talare här ifrån talarestolen mot densamma framställdes de mest

grava, men lyckligtvis ej fullt korrekta anmärkningar. Jag kan icke se, hvarför de tvifvelsmål, som då framställdes, och hvilka nog gjorde intryck på en del af kammarens ledamöter, nu skulle vara aflägsnade, så att tiden vore inne att återgå till lagberedningen. Det torde väl dock vara fråga om, huruvida herrarne här kunna sammanjemka sina meningar så långt, att, derest stora lagförslag framkomma, dessa icke komma att röna samma öde, som andra stora lagförslag förut rönt, eller att lefva endast stundens korta lif här i kammaren. Så länge jag icke härom är säker, synes det mig, som om man kan hysa en viss tvekan att återinföra en institution, hvilken blott för några år sedan utdömdes såsom olämplig.

Den förste ärade talaren nämnde, att han ansåg, att handelsbalken borde i första rummet blifva föremål för omarbetning. Om det bör ske i första rummet, derom kan jag icke yttra mig, men jag är fullständigt öfverens med nämnde talare om, att det är af synnerligen stor vikt för vår samfundsordning, att fullständig klarhet och, så vidt möjligt är, bestämdhet i lagstiftningen härutinnan blir genomförd. Jag ber emellertid att härvidlag få erinra honom derom, att nya lagberedningen den 31 december 1894, eller sista dagen för denna institutions tillvaro, afgaf ett väl genomarbetadt, fullständigt förslag till lag om köp och byte, ett förslag, som redan af en dansk rättslörd vunnit ett varmt erkännande, för cirka två år sedan föredrogs i högsta domstolen och ännu väntar på domstolens yttrande. Kan detta förslag upplöjas till lag, har ett synnerligt viktigt steg tagits för handelslagstiftningens främjande.

Med det sagda har jag, herr talman, icke velat framställa någon anmärkning mot de två talare, som yttrat sig. Jag har blott velat framhålla, att det gifves många faktorer, som böra tagas med i räkningen, innan man kommer på det klara med, huruvida en lagberedning eller en lagbyrå bäst kan befrämja det stora syftemål, som här föreligger.

Jag skall slutligen för deras räkning, som ifrigt åtrå, att lagstiftningsarbetet i någon större grad bringas till slut, snart meddela några ord, som för en tid sedan uttalades till mig af den högt vördade man, hvilken på lagstiftningens område i vårt land har den största kännedom, nemligen herr presidenten Berg. Han uttalade på tal om lagstiftningen, att den, som sysselsätter sig dermed, snart skall finna, att arbetet är hardt när tröstlöst. Jag skall vidare för dem, som tro, att lagstiftningen lätt och hastigt kan ävägbringas, och att de män, som arbeta dermed, icke till fullo fyllt sin pligt, då de låta så länge vänta på frukterna af sitt arbete, framhålla hvad som för femtio à sextio år sedan uttalades af dåtidens største lagskrifvare, Johan Gabriel Richert. Han sade, att han efter fyrtio års arbete dermed hade trettioåtta gånger måst omskrifva en paragraf, innan han sjelf blef något så när nöjd dermed. Undren då icke på, klagen då icke deröfver, att de institutioner, som fått sig anförtrodt att framlägga lagförslag, icke kunna göra det så hastigt, som många af eder önska. Tron icke, att deras ifver och flit lemnat något öfrigt att önska. Gent emot den

siste ärade talaren vill jag likaledes framhålla, att, såvidt jag förstår, den nuvarande chefen för justitiedepartementet på ett förtjenstfullt sätt befrämjat lagstiftningsarbetets fortgång.

Herr Olsson i Stockholm: Jag har tagit till ordet, därför att jag för min del var med, då på sin tid förslag inom Riksdagen framställdes att utbyta den dåvarande lagberedningen mot en lagbyrå, ett beslut, som jag också med min röst bidrog till. Jag gjorde det, därför att jag hade den uppfattningen, att det principiellt rigtiga vore inrättandet af en lagbyrå, som stode under omedelbar ledning af chefen för justitiedepartementet, genom hvilken anordning ett uppenbarligen önskvärdt samarbete mellan justitieministern och den ifrågakvarande institutionen blefve möjligt. Jag tror också fortfarande, att detta är det principiellt rigtiga.

Men å andra sidan måste jag medgifva, att efter den erfarenhet, som vunnits, sedan denna förändring vidtogs, de förhoppningar, man då hyste om ett mera energiskt reformarbete inom lagstiftningen, icke blifvit förverkligade. Utan tvifvel har detta, kanske i främsta rummet, berott just på den omständigheten, som talaren här vid sidan af mig framhöll, nemligen att justitieministern icke med det intresse omfattat ett verkligt reformarbete inom lagstiftningen, som hade varit önskligt. Och det är ju möjligt, att, så länge den nuvarande justitieministern sitter kvar, man icke heller kan hysa synnerligen stora förhoppningar om att någon ändring i fråga om detta reformarbete kommer till stånd. Under sådana förhållanden kan det ju vara antagligt, att, om en lagberedning inrättades, som mera sjelfständigt kunde taga i tu med reformarbetet på lagstiftningsens område, man skulle få ett mera tillfredsställande resultat; och jag har begärt ordet för att förklara, att jag för min del under föreliggande förhållanden icke skulle komma att motsätta mig en återgång till den gamla lagberedningsinstitutionen.

Just det af herr statsrådet Restadius nyss anförda skälet, då han framdrog särskildt arbetet i fråga om bevisningslagen, synes mig vittna om, att man för närvarande icke kan påräkna det reforminitiativ från regeringens sida, som man gerna ville hoppas och vänta. Ty om arbetet på bevisningslagen hade gått i den rigtningen, och framför allt varit förenadt med en sådan omorganisation af våra underdomstolar, att det hela inneburit en *verklig* reform, hade utan tvifvel denna kammare funnits mycket villig att bifalla ett sådant förslag. Men just den enhälliga förkastelsedom, som i denna kammare — efter min uppfattning med skäl — uttalats mot nämnda lagstiftningsarbete, visar, att icke de reformtendenser, man skulle önska, göra sig gällande från regeringens och särskildt från den nuvarande justitieministerns sida.

Grefve Hamilton: Det var med anledning af statsrådet Restadius slutord, som jag begärde ordet å nyo. Jag vill blott säga, att i mitt anförande icke låg någon anmärkning mot den nuvarande justitieministern. Jag är alldeles öfvertygad, att han inom den

gifna arbetsplanen gjort allt, som kunnat göras, för att främja det honom förelagda lagstiftningsarbetet.

För öfrigt må jag tillägga, att det var med en viss förvåning och ett visst bekymmer, som jag hörde herr statsrådets anförande. Det syntes mig nemligen häntyda på en viss schism inom regeringen, i det att, för så vidt jag rätt uppfattade anförandet, herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ingenting högre skulle önska än att få för Riksdagen framlägga ett förslag om återgående till lagberedningen, under det att genom herr statsrådet Restadii anförande gick ett tydligt skönjbart missmod, som åtminstone jag för min enskilda del icke kunde tolka annat än så, att han, minst sagdt, stälde sig ytterst tveksam i denna fråga.

Herr Lindhagen: Icke heller jag kan underlåta att yttra några ord med anledning af herr statsrådet Restadii anförande, ty det missmod, som genomgick hela detta anförande, gör, att man måste känna sig ytterst sorgsen inför de framtidsutsigter, som ett blifvande lagstiftningsarbete kan ega.

Allt detta bekymmer, som herr statsrådet framlade, grundar sig emellertid till stor del just på det sätt, hvarpå lagstiftningsarbetet hittills sedan långt tillbaka bedrifvits, i det man nemligen försökt sätta den ena lappen på den andra utan att ega tillfälle se till, att det blir något sammanhang i det hela. Ett sådant lagstiftningsarbete kan i längden icke leda till några fruktbringande resultat, och de, som syssla dermed, kunna icke på något sätt gripas af sin uppgift. Om deremot lagstiftningsarbetet toges mera i stort — och man får väl vara öfverens om, att det någon gång måste tagas i tu dermed på det sättet — en sådan uppgift adlar sjelfva arbetet och kan leda till fruktbara resultat.

Vår lag börjar nu alltmera blifva bestående af en sådan mängd specialförfattningar, att folket knappt är i stånd att veta, hvad som är lag eller icke, och man behöfver därför en kodifikation, en sammanfattning af lagbuden, så att alla lättare och säkrare må kunna finna sig till rätta i lagen.

Herr statsrådet Restadii uppfattning, att man helt och hållet skulle kasta yxan i sjön, måste jag för min särskilda del fullkomligt reagera emot, och detta har varit anledningen till, att jag, herr talman, nu begärt ordet.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Punkten bifölls.

Punkterna 9—12.

Biföllos.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Vidare företogs till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 20, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Slutligen fans å föredragningslistan upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad ordning för upptagande i riksstaten af inkomsttiteln beviljning af fast egendom samt af inkomst.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Herr *E. Wavrinsky*, som antecknat sig för motions afgifvande, aflemnade en motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huru arbetsanvisningen bör ordnas m. m.

Denna motion, som erhöill ordningsnummern 152, blef på begäran bordlagd.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

lagutskottets utlåtanden:

n:o 8, i anledning af justitieombudsmannens framställning om åtgärder för åstadkommande af en förbättrad lagskipning i vissa skuldfordringsmål;

n:o 9, i anledning af väckt motion om ändring af kongl. förordningen den 6 februari 1849 angående viss tid för klander af husesyn emellan enskild jordegare och landbo;

n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 3 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning af allmänna medel i vissa fall för skada, som försakats af embets- eller tjänsteman;

n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866; och

n:o 12, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående vissa delar af tullbevillningen.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. F. Petersson</i> i Dänningelanda under 8 dagar fr. o. m. d. 17 d:s.				
» <i>C. Hj. Wittsell</i>	» 12	»	» 16	»
» <i>A. Antonsson</i>	» 8	»	» 15	»
» <i>C. Sandquist</i>	» 5	»	» 16	»
» <i>C. A. Carlsson</i> i Carlsro	» 6	»	» 17	»
» <i>K. F. G. Almquist</i>	» 3	»	» 15	»
» <i>J. Persson</i> i Arboga	» 10	»	» 16	»
» <i>P. Olsson</i> i Åsak	» 6	»	» 15	»
» <i>J. Ericsson</i> i Vallsta	» 6	»	» 15	»
» <i>K. S. Husberg</i>	» 2	»	» 15	»
» <i>A. H. Göthberg</i>	» 2	»	» 15	»
» <i>C. J. Jakobson</i>	» 8	»	» 17	»
» <i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg	» 8	»	» 16	»

§ 16.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,49 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.